

Asia Tietokoneohjelman tekijän isyysoikeus

Hakija Kuvakulma Kulmala & Peltonen Oy

Annettu Helsingissä 18.8.1998

Selostus asiasta

Kuvakulma Kulmala & Peltonen Oy (jäljempänä Kuvakulma) on 17.3.1998 päivätyllä kirjelmällä pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa tietokoneohjelman tekijän isyysoikeuteen liittyen.

Lausuntopyynnössä kerrotaan, että Kuvakulman työntekijät ovat yhtiön hallituksen puheenjohtajan ideoimana tehneet Avack Info-järjestelmä -nimellä myytävän multimediatuotteen, johon kuuluvat Avack Info ja Avack Infoshow -ohjelmat. Avack Info V. 3.0 WWW on tietokoneohjelma, jolla tehdään mikroverkossa ja televisioantenniverkossa näkyviä informaatoruutuja. Avack Infoshow V. 3.0 WWW on tietokoneohjelma, jolla esitetään Avack Info -ohjelmalla tehdyt informaatoruudut ja lisenssiruuu. Lisenssiruuu sisältyy Avack Infoshow -ohjelmaan, joten sitä ei voi Avack Info -ohjelmaa käyttämällä poistaa. Kun lisenssiruuuta ei voi poistaa mikroverkon tai televisioantenniverkon kautta tapahtuvasta esityksestä, ruutu toimii tehokkaasti laitonta ohjelmakopiointia vastaan.

Lisenssiruuuun tulee näkyvästi käyttöoikeudet ostaneen asiakkaan logo taikka muu kuva tai teksti, Avack Info -logo sekä valmistajan eli Kuvakulman logo.

Lausuntopyynnön mukaan edellä mainitut tietokoneohjelmat on tehty Kuvakulmassa hallituksen puheenjohtajan idean pohjalta ryhmätyönä niin, että tekniseen toteutukseen eli ohjelmointityöhön ovat osallistuneet yhtiön tietyt neljä työntekijää. Ohjelmistotyökaluna on käytetty Microsoft-yhtiön Visual Basic -ohjelmaa.

Lausuntopyynnössä kerrotaan, että Kuvakulmalta on tulossa edellä mainituista tietokoneohjelmista neljäs versio, joka on suoraan selainpohjainen. Ohjelmistotyökaluna on neljännessäkin versiossa käytetty Visual Basic -ohjelmaa sekä lisäksi Microsoftin erilaisia valmiita ohjelmalikoita. Koska Avack Infoshow -ohjelman neljäs versio on suoraan selainpohjainen, se on lausuntopyynnön mukaan erittäin helposti kopioitavissa palvelimelta. Samalla väärinkäyttäminen

anastustarkoituksessa on mahdollista, ellei ohjelmassa ole edellä kuvatun mukaista lisenssiruutua.

Kuvakulma viittaa tekijänoikeuslain 3 ja 40 b §:ään ja pyytää lausuntoa siitä, voidaanko Kuvakulman tapaa ilmaista Avack Infoshow -ohjelmaan kuuluvassa lisenssiruudussa Kuvakulman nimi ja logo pitää tekijänoikeuslain 3 §:n tarkoittamin tavoin hyvän tavan mukaisena.

Lausuntopyyntöön on liitetty Avack Info -ruudunteko- ja esitysohjelmat (versio 3.0) sisältävä CD-levy, järjestelmän käyttöohjeet, esitteitä järjestelmästä, värikopiojäljennöksiä Kuvakulman asiakkailleen tekemistä lisenssiruuduista sekä videonauha, jossa järjestelmä esitetään televisioverkossa käyttöön otettuna (sisältäen lisenssiruudun, kelloruudun sekä asiakkaan järjestelmään itse tekemät informaatoruudut).

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (404/1961) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on teokseen tekijänoikeus. Lainkohdan mukaan teos voi olla esimerkiksi kaunokirjallinen tai selittävä kirjallinen esitys, sävellysteos, elokuvateos, valokuvateos tai muu kuvataiteen teos. Teos voi ilmetä myös muulla tavalla. Lain 1 §:n 2 momentin mukaan tietokoneohjelmaa suojataan kirjallisena teoksena.

Tietyn aineiston on tekijänoikeussuojaa saadakseen oltava teos. Teoksella tekijänoikeudellisessa merkityksessä tarkoitetaan henkisen luomistyön tuotetta. Kirjallinen tai taiteellinen tuote on tekijänoikeudella suojattu, jos sitä voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se niin sanotusti ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Esimerkiksi tuotteen kirjallisella tai taiteellisella tasolla ei ole merkitystä, ei myöskään sen aikaansaamiseksi vaaditulla työ- tai tietomäärällä. Myös käytännöllistä käyttötarkoitusta toteuttava tuote voi olla teos. Erään teosharkinnassa apuna käytetyn määritelmän mukaan teoskynnys ylittyy, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu vastaavaan työhön ryhtyessään olisi tehnyt samanlaista teosta. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla.

Tekijänoikeudella ei anneta yksinoikeutta ideoihin ja yleisiin periaatteisiin, vaan niiden omaperäiseen ja luovaan ilmenemismuotoon. Samoin tekijänoikeussuojan ulkopuolelle jäävät esimerkiksi teoksen aihe, aiheen käsittelyä ohjaava metodi sekä teoksen sisältämät tiedot

sellaisenaan. Uudenlaisessa ilmaisumuodossa ideat, aiheet ja tiedot ovat vapaasti käytettävissä.

Tekijänoikeuslakiin ei ole sisällytetty eri teoslajien määrittelyjä. Lain valmistelutöissä tietokoneohjelmaa on luonnehdittu siten, että se on tietojenkäsittelytehtävän esitys sarjana käskyjä, jotka tietokoneen keskussuoritin noutaa keskusmuistista ja suorittaa (tekijänoikeuskomitean IV osamietintö, komiteanmietintö 1987:8, s. 41). Tekijänoikeuslain muuttamista koskeneen hallituksen esityksen (161/1990 vp) mukaan "tietokoneohjelmaa voi luonnehtia joukoksi käskyjä, jotka saavat tietokoneen suorittamaan halutun toiminnan" (esitys s. 50).

Myös tietokoneohjelman on oltava edellä luonnehdituin tavoin teos, jotta se saisi tekijänoikeussuojaa. Siten tietokoneohjelma saa suojaa, jos se on omaperäinen, tekijänsä luovan työn tulos. Suomalaisessa lainvalmisteluaineistossa luovuuden ja omaperäisyyden on tietokoneohjelmien osalta katsottu ilmenevän ensi sijassa ohjelmoijan tekemissä valinnoissa tietojenkäsittelyongelman ratkaisun ohjelmallisessa toteuttamisessa (hallituksen esitys 161/1990 vp, s. 50). Tietokoneohjelma ei ilmennä ohjelmoijan luovaa panosta, jos tietojenkäsittelytehtävään on olemassa ainoastaan yksi ratkaisu, johon päädytään mekaanisesti ulkoisten tekijöiden sanelemana. Yleensä kuitenkin tietojenkäsittelyongelmaan on useita ohjelmallisia ratkaisuja (edellä viitatus komiteanmietintö s. 177 ja hallituksen esitys s. 50). Komiteanmietinnön (1987:8) mukaan teostasoon eivät yllä myöskään yksinkertaiset ohjelmat, jotka koostuvat sarjasta alan ammattilaiselle lähinnä itsestään selviä toimia, eivätkä yleisesti käytetyt ratkaisut (mietintö s. 177). Ohjelman pohjana olevat ideat ja periaatteet eivät saa suojaa.

Tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta annetun Euroopan yhteisöjen neuvoston direktiivin 91/250/ETY (jäljempänä tietokoneohjelmadirektiivi) 1 artiklan 2 kohdan mukaan tietokoneohjelmaa suojataan, jos se on omaperäinen siinä merkityksessä, että se on tekijänsä henkinen luomus.

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt tietokoneohjelmiin liittyviä tekijänoikeuskysymyksiä lausunnoissa 1989:7, 1993:12, 1996:3, 1997:12 ja 1997:18. Esimerkiksi lausunnossa 1996:3 tekijänoikeusneuvosto katsoi, ettei tietokoneohjelmalla tehdyn tarjouslaskenta- ja laskutusohjelmiasovelluksen osa ollut riittävän omaperäinen ja itsenäinen saavuttaakseen teostasoon. Kyseessä oleva käskysarja oli muodostettu lähinnä käyttöohjekirjan mukaisesti tietokoneohjelman ominaisuuksia hyödyntäen. Tietojenkäsittelyongelman ratkaisemiseksi tehdyt valinnat eivät osoittaneet sellaista luovuutta ja omaperäisyyttä, etteikö joku toinen voisi päätyä samanlaiseen lopputulokseen käyttäessään samaa tietokoneohjelmaa kyseessä olevan tietojenkäsittelyongelman ratkaisemiseksi. Tietojenkäsittelyongelman ratkaisussa tehdyt määrittelyt olivat neuvoston mukaan pikemminkin lopputuloksen sanelemia ja siten osoitus lähinnä tietojenkäsittelyongelman mekaanisesta ratkaisemisesta.

Tekijänoikeuslain 2 ja 3 §:ssä säädetään tekijänoikeuden sisällöstä. Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään lain 2 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, tekijänoikeuslain 2 luvussa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen. Pykälän 2 momentin mukaan kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa. Pykälän 3 momentin mukaan teos saatetaan yleisön saataviin, kun se esitetään julkisesti tai kun sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen tai näytetään julkisesti.

Tekijän moraalisisistä oikeuksista säädetään lain 3 §:ssä. Sen mukaan tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Lisäksi säännöksessä kielletään teoksen muuttaminen tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tai omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla ja teoksen saattaminen yleisön saataviin tekijää sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä. Pykälän 3 momentin mukaan tekijä voi sitovasti luopua moraalisisistä oikeuksistaan vain jos kyseessä on laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettu teoksen käyttäminen.

Lain 3 §:ää vastaava säännös sisältyy kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta tehtyyn kansainväliseen Bernin yleissopimukseen, johon myös Suomi on liittynyt (SopS 79/1986). Sopimuksen 6 bis artiklan 1 kohdan mukaan tekijällä on, riippumatta taloudellisista oikeuksistaan ja myös luovutettuaan ne toiselle, oikeus vaatia teoksen tekijyyden tunnustamista sekä oikeus vastustaa teoksensa vääristämistä, typistämistä ja muuta muuttamista sekä muita teokseen kohdistuvia loukkaavia toimenpiteitä, jotka vahingoittavat hänen kunniaansa tai mainettaan. Sopimuksen kommentaariteoksen mukaan moraalisten oikeuksien taustalla on se seikka, että teos heijastaa tekijänsä persoonallisuutta (Guide to the Berne Convention, Geneva 1978, s. 41).

Teos voidaan luoda useiden henkilöiden yhteistyönä. Tällainen useiden tekijöiden luovista panoksista muodostuva teos voi olla joko yhteisteos tai yhteenliitetty teos. Yhteisteoksesta säädetään tekijänoikeuslain 6 §:ssä. Sen mukaan kahden tai useamman tekijän yhdessä luomaan teokseen, jossa tekijöiden osuudet eivät muodosta itsenäisiä teoksia, on tekijöillä tekijänoikeus yhteisesti. Kullakin heistä on kuitenkin valta vaatimusten esittämiseen oikeuden loukkauksen johdosta. Yhteenliitetty teos on kyseessä silloin, kun tekijöiden panokset kokonaisuudesta ovat toisistaan erotettavissa. Tällöin kukin tekijöistä määrää muista riippumatta omasta osuudestaan. Esimerkkinä yhteenliitetystä teoksesta voidaan mainita kirja, jossa on sekä tekstiä että kuvitusta.

Tekijänoikeuslain 43 §:n ensimmäisen virkkeen mukaan tekijänoikeus on voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän tai, jos kysymys on lain 6

§:ssä tarkoitetusta yhteisteoksesta, viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta.

Tekijänoikeus syntyy teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle, teoksen tekijälle. Tekijä voi luovuttaa tekijänoikeuksiaan toiselle, myös oikeushenkilölle. Tekijänoikeuden siirtymisestä säädetään tekijänoikeuslain 3 luvussa (27-42 §). Tekijänoikeuden luovutusta koskevat yleiset säännökset ovat lain 27-29 §:ssä. Tekijä voi luovuttaa taloudelliset oikeutensa kokonaan tai osittain. Moraalisista oikeuksistaan tekijä voi luopua laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettua teoksen käyttämistä varten. Teoksen kappaleen luovutukseen ei, tilauksesta valmistettua muotokuvaa koskevin poikkeuksin, sisälly tekijänoikeuden luovutusta. Ellei toisin ole sovittu, ei se, jolle tekijänoikeus on luovutettu, saa muuttaa teosta eikä luovuttaa oikeutta toiselle. Jos oikeus kuuluu liikkeelle, sen saa kuitenkin luovuttaa liikkeen tai sen osan luovutuksen yhteydessä. Tekijänoikeuslain 3 lukuun sisältyy tekijänoikeuden luovutuksia koskevien yleisten säännösten lisäksi tiettyjä tilanteita koskevia yksityiskohtaisempia säännöksiä. Tekijänoikeuslain 27 §:n 3 momentin mukaan kyseisiä erityissäännöksiä sovelletaan vain, jos ei ole sovittu toisin. Tekijänoikeuslaissa ei ole säädetty tekijänoikeuden luovutukselle määrämuotoa.

Isyysoikeus

Tekijänoikeuslain 3 §:n 1 momentin mukaan tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappale tai kun teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Säännöksen mukaisesta tekijän ilmoittamisvelvollisuudesta käytetään nimitystä tekijän isyysoikeus. Säännöksestä käy ilmi, että tekijän nimi on ilmoitettava sekä koko teoksen että sen osan hyväksikäytön yhteydessä.

Lain 3 §:n 1 momentin sanamuodosta voitaisiin päätellä, että tekijä olisi ilmoitettava jokaisen teoksen hyväksikäyttämisen yhteydessä ja siten kuin hyvä tapa vaatii. Säännöksen valmisteluaineistosta käy kuitenkin ilmi, ettei tekijän isyysoikeutta ole tarkoitettu ulottaa rajoituksetta jokaiseen hyväksikäyttötilanteeseen. Hyvän tavan mukaisuuden kriteeri vaikuttaa sekä siihen, milloin tekijän nimi ylipäänsä on ilmoitettava että siihen, millä tavoin tekijän nimi on ilmoitettava. Tekijällä on oikeus tulla mainituksi silloin, kun hyvä tapa sitä edellyttää:

"Tekijän oikeus tulla mainituksi ei ehdotuksen mukaan ole rajoittamaton, vaan on tehty riippuvaiseksi edellytyksestä, että mainitseminen on hyvän tavan mukaista. Tämä edellytys lienee useimmiten olemassa. On kuitenkin tapauksia, jolloin kysymyksessä olevaa vaatimusta ei voida kohtuudella asettaa. Siten yleensä ei ole tapana eikä voitane vaatiakaan, että esitettävän musiikkikappaleen tekijä ilmoitetaan hautausilaisuudessa, mihin yleisöllä on pääsy. Myös on olemassa taideteoksia, varsinkin taideteollisuuden tuotteita, joihin tekijän nimeä ei voida panna sen haittaamatta teoksen ulkonäköä." (komiteanmietintö 1953:5, s. 48)

Edellä esitetystä voitaneen päätellä, että tekijän nimen ilmoittaminen on lakia valmisteltaessa mielletty pääsäännöksi, josta joissakin tilanteissa voidaan poiketa. Hyvä tapa tekijän nimen ilmoittamisessa vaihtelee esimerkiksi teoslajista riippuen. Arvioitaessa sitä, pitääkö tekijä mainita, vaikuttaa esimerkiksi se, kuinka suuri häiriötekijä tai haitta tekijän nimen ilmoittaminen on teoksen käyttöyhteyden kannalta. Huomioon tulee otettavaksi myös esimerkiksi tekijän nimen ilmoittamisen helppous tai vaikeus teknisesti ja se, kuinka suuri merkitys nimen ilmoittamisella tietyssä tapauksessa on tekijälle.

Kuten edellä esitetystä käy ilmi, tekijänoikeudet jakaantuvat taloudellisiin ja moraalisiin oikeuksiin. Taloudellisia oikeuksia ovat oikeus valmistaa teoksesta kappaleita ja oikeus saattaa teos yleisön saataviin. Moraalisiin oikeuksiin kuuluvat tekijänoikeuslain 3 §:n 1 momentin mukainen isyysoikeus ja saman pykälän 2 momentin mukainen respektioikeus, jonka mukaisesti teosta ei saa muuttaa eikä saattaa yleisön saataviin tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa loukkaavalla tavalla. Oikeuden kuuluminen moraalisiin - tekijän persoonallista suhdetta teokseensa nähden korostaviin - oikeuksiin ei tarkoita sitä, etteikö oikeudella voisi olla taloudellista merkitystä. Esimerkiksi isyysoikeuden toteuttaminen voi lisätä tekijän goodwill-arvoa ja sillä voi siten olla tekijälle taloudelliseltakin kannalta suuri merkitys.

Oikeuskäytännöstä voidaan isyysoikeutta koskevana esimerkkinä mainita korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 1992:63. Tapauksessa yhtiö oli maininnut valmistamiensa ja markkinoimiensa korujen suunnittelijan korukilpailun tuloksia julkistettaessa, alan liikkeisiin ja myymälöihin lähetetyissä myyntikansioissa ja esitteissä sekä muussakin yhtiön toimintaa ja tuotteita koskevassa tiedottamisessa ja mainonnassa. Korujen suunnittelija oli katsonut, että tekijänoikeuslain säännöksen mukaan hänen nimensä pitäisi mainita jokaisen yleisön saataviin saatetun kappaleen yhteydessä. Korkeimman oikeuden ratkaisun perustelujen mukaan jutussa esitetty selvitys osoitti, että korualalla taiteilijan nimen ilmoittamistapa vaihteli. Hyvin tunnetun taiteilijan nimi liitettiin yleensä jokaiseen koruun tai ainakin ilmoitettiin korun myyntipakkauksessa. Näin saatettiin joissakin liikkeissä tehdä kaikkien taiteilijoiden osalta. Toisaalta jutussa ei ollut näytetty, että tämä olisi yksinomainen tai edes yleinen tapa. Asianosaisten välillä tehty sopimus ei edellyttänyt nimen kappalekohtaista ilmoittamista. Näin ollen korujen suunnittelijalla ei ollut oikeutta vahingonkorvaukseen mainitsemallaan perusteella.

Lain 3 §:n 1 momentin säännös koskee kaikkia teoslajeja ja siten myös tietokoneohjelmia. Hyvän tavan sisältö voi vaihdella ohjelmateollisuuden eri lohkoilla. Hyvän tavan sitä edellyttäessä tekijä on mahdollista mainita esimerkiksi ohjelmaa seuraavassa käyttöohjeessa taikka tietokoneen näytöllä ohjelman avaamisen yhteydessä. Hallituksen esityksessä (161/1990 vp) on kuitenkin todettu (s. 54), ettei tietokoneohjelmistoalalla vallitseva hyvä tapa yleensä edellytä tekijän nimen mainitsemista.

Ohjelmoijan ohjelmaan olevien intressien on katsottu olevan ensi sijassa taloudellisia (näin esimerkiksi komiteanmietintö 1987:8, s. 179).

Tekijänoikeuslain 3 §:n 3 momentin nojalla tekijä voi luopua vetoamasta isyysoikeuteensa laajuudeltaan ja laadultaan rajoitetun teoksen käyttämisen ollessa kyseessä.

Työ- tai virkasuhteessa luotu tietokoneohjelma

Tekijänoikeus teokseen syntyy teoksen tekijälle. Vain luonnollinen henkilö voi olla teoksen tekijä. Tekijä voi luovuttaa taloudelliset oikeutensa toiselle, esimerkiksi oikeushenkilölle, kokonaan tai osittain. Moraalisista oikeuksistaan tekijä voi sitovasti luopua laadulta ja laajuudelta rajoitettua teoksen käyttämistä varten.

Tekijänoikeus syntyy teoksen tekijälle myös silloin, kun teos luodaan työ- tai virkasuhteessa. Tällöin nousee luonnollisesti esille kysymys siitä, missä laajuudessa työnantaja voi hyödyntää työntekijän työ- tai virkasuhteessa luomia teoksia. Tekijänoikeuslaissa ei ole yleisiä säännöksiä tekijänoikeuden siirtymisestä työ- tai virkasuhteessa tekijältä työnantajalle. Tekijänoikeuden siirtymisestä näissä tilanteissa voidaan sopia. Työ- tai virkasuhde saattaa ilman nimenomaista sopimusehtoakin kattaa tekijänoikeuden siirtymisen jossakin laajuudessa työnantajalle.

Tietokoneohjelmaan olevan tekijänoikeuden siirtymistä koskee yleisten tekijänoikeuden luovutussäännösten lisäksi lain 40 b §:n erityissäännös. Pykälän 1 momentin mukaan "jos tietokoneohjelma ja siihen välittömästi liittyvä teos on luotu täytettäessä työsuhteesta johtuvia työtehtäviä, tekijänoikeus tietokoneohjelmaan ja teokseen siirtyy työnantajalle. Sama koskee vastaavasti myös virkasuhteessa luotua tietokoneohjelmaa ja siihen välittömästi liittyvää teosta." Säännöstä ei kuitenkaan sovelleta sotilasopetuslaitoksia lukuunottamatta korkeakoulun opetus- ja tutkimustyössä itsenäisesti toimivan tekijän luomaan tietokoneohjelmaan eikä siihen välittömästi liittyvään teokseen. Lain 27 §:n 3 momentista ilmenee, että lain 40 b §:ää sovelletaan vain, jos ei ole sovittu toisin.

Tekijänoikeuslain 40 b §:n 1 momentti säädettiin tekijänoikeuslain muutoksella (34/1991). Lainmuutos perustui hallituksen esitykseen (161/1990 vp). Esityksen mukaan (s. 21-22) tietokoneohjelmien tuotanto poikkeaa oleellisella tavalla muista aloista, joilla luodaan tekijänoikeudellisesti suojattua aineistoa työtehtävien puitteissa. Esityksessä mainitaan ohjelmien tuotannolle ominaisina piirteinä muun muassa se, että ohjelmat syntyvät ryhmätyönä ja se, että suurten ohjelmistojen valmistuksessa on teollisen prosessin piirteitä. Myös mainitaan, että ohjelmistot korvautuvat suhteellisen nopeasti uusilla ohjelmistoilla, joiden valmistuksen pohjana ovat usein aikaisemmat versiot. Esityksen mukaan yksittäisen tekijän osuutta on käytännössä vaikeata tai mahdotonta erottaa lopullisesta ohjelmasta. Nimenomainen sopiminen kaikkien valmistettujen ohjelmien oikeuksista jokaisen tekijän kanssa tarkasti hänen panoksensa osalta tuottaisi monesti suuria

vaikeuksia. Epäselvyys ohjelmiin olevista oikeuksista hankaloittaisi tuotekehityssopimuksia. Eesityksen mukaan ohjelmistokaupassa myös ohjelman käyttäjän aseman turvaaminen edellyttää, että ohjelman oikeudenhaltijasta ei ole epäselvyyttä.

Hallituksen esityksen mukaan (s. 22) yleinen käytäntö ohjelmien tuotannossa oli, että oikeudet työsuhteessa luotuihin ohjelmiin siirtyivät työnantajalle. Lain 40 b §:n mukaisen erityissäännöksen ottamista lakiin pidettiin kuitenkin tarpeellisenä tulkinnanvaraisuuden vähentämiseksi ja suuren käytännön merkityksen vuoksi.

Lain perustelujen mukaan tekijänoikeus tietokoneohjelmaan siirtyy työnantajalle lain 40 b §:n mukaisesti vain silloin, kun kyseessä on työsuhteesta tai vastaavasti virkasuhteesta johtuvien tehtävien täyttäminen. Jos työntekijä luo ohjelman tai osallistuu ohjelman luomiseen erillisestä toimeksiannosta normaalin toimeksiantonsa ulkopuolella, oikeudet eivät siirry työnantajalle säännöksen nojalla, vaan ainoastaan erillisellä sopimuksella. (hallituksen esitys 161/1990 vp, s. 53-54)

Oikeuksien siirtyminen käsittää lain perustelujen mukaan 2 §:n mukaiset taloudelliset oikeudet. Siirtyminen pysyy voimassa myös työ- tai virkasuhteen päätyttyä. Sen sijaan moraalisiin oikeuksiin sovelletaan 3 §:n säännöksiä. Lain perusteluissa todetaan tässä yhteydessä tietokoneohjelman tekijän moraalisisista oikeuksista seuraavasti:

"Moraalisiin oikeuksiin sovelletaan 3 §:n säännöksiä. Koska ohjelmien luonne ja käyttö poikkeavat olennaisesti muista teoslajeista, niillä on tietokoneohjelmien kohdalla vähäinen merkitys. Alalla vallitseva hyvä tapa ei yleensä edellytä tekijän nimen mainitsemista. Ohjelmaan tehtyjä muutoksia voidaan käytännössä erittäin harvoin pitää loukkaavina." (edellä viitattu hallituksen esitys s. 54)

Myös tietokoneohjelmadirektiivi sisältää säännöksen tietokoneohjelmaan olevien taloudellisten oikeuksien siirtymisestä työsuhteessa. Direktiivin 2 artiklan 3 kohdan mukaan "jos tietokoneohjelman on luonut työntekijä työtehtäviään suorittaessaan tai työnantajansa ohjeiden mukaisesti, työnantajalla yksin on oikeus määrätä kaikista taloudellisista oikeuksista näin luotuun tietokoneohjelmaan, jollei toisin ole sovittu." Hallituksen esityksessä (211/1992 vp), joka sisälsi ehdotukset muun muassa tietokoneohjelmadirektiivistä aiheutuviksi tekijänoikeuslain muutoksiksi, todetaan (s. 4) kyseisen direktiivin säännöksen vastaavan tekijänoikeuslain 40 b §:n 1 momenttia. Lisäksi siinä, samoin kuin vuoden 1990 esityksessä, todetaan, että lain 40 b §:n mukainen oikeuksien siirtyminen käsittää ainoastaan 2 §:n mukaiset taloudelliset oikeudet (esitys s. 12).

Edellä selostetun perusteella voidaan todeta, että tekijänoikeuslain 40 b §:n 1 momentin nojalla (vain) tietokoneohjelmaan olevat taloudelliset oikeudet siirtyvät työnantajalle. Moraalisiin oikeuksiin sovelletaan sen sijaan lain 3 §:ää. Siten lain 40 b §:ään sisältyvän ilmaisun "tekijänoikeus siirtyy" ei voida tulkita tarkoittavan esimerkiksi lain nojalla tapahtuvaa

tekijän moraalisten oikeuksien lakkaamista. Lain 3 §:n 3 momentin nojalla tekijä voi kuitenkin luopua isyysoikeudestaan laadulta ja laajuudelta rajoitettua teoksen käyttämistä varten. Luopuminen on mahdollista myös työ- tai virkasuhteessa. Luopumisen ei tarvitse olla nimenomainen. Siten työ- tai virkasuhde voi kattaa isyysoikeudesta luopumisen rajoitetussa laajuudessa ilman nimenomaista sopimusehtoakin.

Vastaus hakijan esittämään kysymykseen

Tekijänoikeusneuvosto toteaa aluksi, että lausuntopyynnössä esitetty kysymys koskee tekijänoikeuslain 3 ja 40 b §:n tulkintaa. Sen sijaan tekijänoikeusneuvostolta ei ole kysytty sitä, ovatko lausuntopyynnössä tarkoitettut tietokoneohjelmat teoksia. Lisäksi lausuntopyynnöstä käy ilmi, että tekijänoikeuslain 3 ja 40 b §:n tulkinnalla voi olla merkitystä myös Kuvakulmassa jatkossa luotavien tietokoneohjelmien kannalta. Edellä mainittujen seikkojen vuoksi tekijänoikeusneuvosto ei tässä lausunnossa ota kantaa siihen, voidaanko Avack Info ja Avack Infoshow -ohjelmia pitää tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuina teoksina. Tekijänoikeusneuvosto tyytyy tähän liittyen toteamaan, että tekijänoikeuslain 3 ja 40 b §:n tulkinta koskee vain sellaisia tietokoneohjelmia, joita voidaan pitää teoksina.

Kuvakulmalla voi tekijänoikeuslain 40 b §:n nojalla olla työntekijöidensä luomiin tietokoneohjelmiin tekijänoikeuslain 2 §:n mukaisia taloudellisia oikeuksia. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, ettei tekijänoikeuslaki aseta estettä sille, että tekijänoikeudenhaltija ilmoittaa oman nimensä tai yhtiön logon teoksen kappaleessa tai teoksen yleisön saataviin saattamisen yhteydessä. Tekijänoikeuslain 3 §:n 1 momentin mukainen isyysoikeus voi kuitenkin olla vain teoksen tekijällä. Kysymys Kuvakulman nimen tai logon ilmaisemisesta taikka ilmaisematta jättämisestä ei siten kuulu tekijänoikeuslain 3 §:n 1 momentin soveltamisalaan.

Lausuntopyynnöstä ilmenee, että Kuvakulman työntekijät ovat tehneet lausuntopyynnön kohteena olevat tietokoneohjelmat. Tietokoneohjelmaan, joka on teos, sovelletaan tekijänoikeuslain 3 §:n 1 momenttia. Kyseisen säännöksen nojalla tietokoneohjelman tekijän nimi, eli tässä tapauksessa tietokoneohjelman aikaansaamiseen luovalla panoksellaan osallistuneiden työntekijöiden nimet, on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti silloin, kun tietokoneohjelmasta valmistetaan kappale tai kun tietokoneohjelma kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin.

Tekijänoikeusneuvostolle esitetyn selvityksen mukaan Avack Infoshow -ohjelman avulla näytetään mikroverkossa ja televisioantenniverkossa Avack Info -ohjelman käyttäjän tekemiä informaatoruutuja. Tekijänoikeusneuvoston käsityksen mukaan hyvä tapa ei tällaisessa tapauksessa edellytä informaatoruutujen tekoon ja näyttämiseen käytettävien ohjelmien tekijöiden mainitsemista informaatoruutujen lomassa niitä julkisesti näytettäessä.

Puheenjohtaja

Niklas Bruun

Sihteeri
Karhu

Kaisa-Reetta

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa.